

EL SECTOR CATALÀ DE LES LLAVORS I ELS PLANTERS. UNA APOSTA PER LA QUALITAT DE LA PRODUCCIÓ

Creu Bellera i Carles Folch

Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació
i Medi Natural. Generalitat de Catalunya

RESUM

Fa cent anys, la Mancomunitat de Catalunya, a través dels seus serveis agraris, va contribuir a introduir la genètica vegetal a Catalunya. La Generalitat, l'any 1933, a través del Servei de Terra Campa, va començar a certificar llavors per a la sembra.

Després de la Guerra Civil, a l'Estat espanyol es va començar a reglamentar la producció i el comerç de llavors i planters fins que l'any 1972 es publicà la llei de llavors. L'any 1983 la Generalitat de Catalunya obtingué la transferència sobre el control i la certificació de la producció i comerç de llavors i planters.

Durant els darrers vint-i-cinc anys són moltes les empreses catalanes (algunes multinacionals) i associacions que han impulsat iniciatives per poder posar a l'abast dels pagesos llavors i planters amb garanties per poder assegurar una producció agrària de qualitat.

PARAULES CLAU: llavors, planters, certificació, Mancomunitat, Generalitat.

RESUMEN

Hace cien años, la Mancomunidad de Cataluña, a través de sus servicios agrarios, contribuyó a introducir la genética vegetal en Cataluña. La Generalidad, en 1933, a través del Servicio de Tierra Campa, comenzó a certificar semillas para la siembra.

Después de la Guerra Civil, en España se empezó a reglamentar la producción y comercio de semillas y plantas de vivero y en el año 1972 se publicó la ley de semillas.

En 1983 la Generalidad de Cataluña obtuvo la transferencia sobre el control y certificación de la producción y comercio de semillas y plantas de vivero y contribuyó a la adaptación europea de la legislación española.

Durante los últimos veinticinco años son muchas las empresas catalanas (algunas de ellas multinacionales) y asociaciones que han impulsado iniciativas para poner al alcance de los campesinos semillas y plantas de vivero con garantías para poder asegurar una producción agraria de calidad.

PALABRAS CLAVE: semillas, plantas de vivero, certificación, Mancomunidad, Generalidad.

Correspondència: Creu Bellera. A/e: cbellera@gencat.cat. Carles Folch. A/e: cfolchcastell@gencat.cat.

Creu Bellera i Carles Folch

Aquesta comunicació vol ser una petita aportació per recordar i deixar constància que la producció de llavors i planters ha estat, i continua sent, una activitat molt important a Catalunya. Que des de sempre ha estat innovadora i que ha evolucionat seguint els diferents reptes i canvis de l'agricultura de casa nostra, motivats per la construcció de grans obres hidràuliques, com els canals d'Urgell, Aragó i Catalunya, i ara el Segarra-Garrigues, i també per problemes fitosanitaris, com la fil·loxera a principis del segle xx, i els virus i noves plagues en aquest inici del segle xxi. A més, s'ha procurat incorporar les innovacions que experimentaven altres països, a més de recordar que Catalunya va ser el lloc de l'Estat on es van iniciar els estudis de genètica vegetal.

La producció de les llavors i els planters sempre ha tingut per a les empreses i pagesos un gran valor, ja que hi han vist un negoci al servei de l'agricultura en oferir material vegetal seleccionat i de qualitat, segons els mitjans que tenien al seu abast, època i moment. En aquest servei sempre hi ha participat, més o menys, l'Administració, bé impulsant iniciatives d'experimentació de noves varietats, bé a través de normes reguladores de l'activitat, per poder oferir llavors i planters de qualitat i amb garanties.

Els pagesos i ramaders sempre han fet la seva pròpia selecció i conservació, i s'han quedat amb les llavors i sementals que preferien. I això, a moltes parts del món es continua fent. Però el desenvolupament ha fet que aquesta tasca la facin els milloradors, que són uns professionals especialistes.

A Catalunya, en temps de la Mancomunitat, ara fa cent anys els serveis agraris disposaven del Servei de Terra Campa. Amb la instauració de la Generalitat de Catalunya es va recuperar aquest servei, i el 13 de juliol de 1933 es va demanar al conseller d'Agricultura autorització (figura 1) per vendre llavors selectes, i el 4 d'agost de 1933 es va concedir el permís per fer-ho.

Aquest servei s'encarregava de fer camps d'experimentació a partir dels quals, l'any 1933, en el Camp d'Experimentació Cerealícola de Cervera, hi van recollir la demanda de 10.000 kg de llavors i 80.000 kg l'any següent.

El servei feia d'intermediari entre els productors de les varietats i els agricultors que les volien provar. Aquestes llavors (figura 2) eren posades a disposició dels agricultors amb l'advertiment que no asseguraven que fossin les millors, sinó que després d'haver-les assajat podien representar un avenç sobre les varietats d'aquell moment. També s'avisava que, per les seves qualitats per a la molinèria, La Moravia, SA les adquiria a 5 ptes. els 100 kg per damunt dels altres ordis del mercat.

Les normes que regulaven aquesta distribució de llavors podem dir que són les primeres normes de certificació de llavors del país.

- Es venien en sacs de 50 kg.
- Anaven precintats i portaven la marca Generalitat de Catalunya - Servei de Terra Campa - Llavors selectes.

FIGURA 1. *Sol·licitud adreçada a l'Honorable Conseller d'Agricultura el 15 de juliol de 1933*

El qui subscriu, cap del Servei de Terra Campa de la Generalitat de Catalunya, atentament a la V. S. exposa:

Que com a fruit de la labor tècnica del Servei de Terra Campa i de la iniciativa particular són ja diverses les races de cereals, especialment de blat i ordi, el conreu i la divulgació de les quals pels múltiples avantatges que presenten sobre les d'antany sembrades a Catalunya ha de reflectir-se en una forma d'intensificació de la nostra producció cerealícola.

Que per tal de difondre-les àmpliament i encertada, es fa necessari d'establir un servei que no solament proporcioni als agricultors les races més adients a llur situació ecològica, sinó que mitjançant l'aplicació d'un control rigorós actuï de lligam relacionador entre els productors particulars de les esmentades llavors i els conreadors desitjosos d'adquirir-les, donant així a les transaccions un caire de seriositat i solvència tècnica.

És per això que tot fent via vers la constitució del futur organisme (sindicat, cooperativa, societat, consorci, etc.), format per agricultors intel·ligents de la nostra terra, sigui aquest l'encarregat de reproduir les llavors que introdueixi o creï l'Institut de Genètica Agrícola de Catalunya tan insistentment propugnat pel signant, respetuosament a la V. S. sol·licita:

a) Que s'autoritzi el Servei de Terra Campa:

1. Per dedicar-se a la venda de les llavors selectes per ell produïdes o assajades en els seus camps experimentals cerealícoles, la bondat de les quals hagi estat degudament comprovada.
2. Per servir d'intermediari entre els particulars reproductors de llavors selectes i els agricultors que desitgin adquirir-les, previ sempre un acurat control d'aquelles.
3. Perquè pugui anunciar públicament en diaris, revistes, cartells, etc., l'establiment d'aquest nou servei, amb indicació de les races i partides disponibles, així com dels preus que regiran cada temporada.
4. Per servir les comandes en sacs precintats que portin la marca: Generalitat de Catalunya. Servei de Terra Campa. Llavors selectes.
5. Perquè en els casos en que actuï com a intermediari, cobri a la bestreta del comprador l'import de la demanda, el qual import trametrà al productor un cop servit l'encàrrec, previ descompte d'un petit tant per cent que es destinarà a sufragar les despeses de control i d'ensacament i a tasques tècniques d'índole cerealícola.

b) Que el Govern de la Generalitat de Catalunya acordi destinar, íntegrament, els ingressos que el servei en qüestió produeixi a la continuació i ampliació de les activitats cerealícoles que ha iniciat i està realitzant el Servei de Terra Campa.

Vós, però, Hble. Sr, decidireu el que tingueu per més convenient.

Visqueu molts d'anys.

Barcelona, 15 de juliol de 1933

Creu Bellera i Carles Folch

— Es responsabilitzaven de les partides amb notificació de tramesa que portessin la signatura del cap del servei i que els sacs anessin marcats i amb el precinte.

En aquella època hi havia a La Moncloa l'Institut de Cerealicultura i, a diferents indrets de l'Estat, camps experimentals de varietats amb l'objectiu d'introduir noves varietats procedents d'altres països (Estats Units, Suècia, Itàlia, França), on es feien treballs de millora genètica.

Després de la guerra, l'any 1939 es van establir a tot l'Estat espanyol les primeres normes de control de la producció de patata de sembra, així com les normes de transport i distribució d'altres llavors, però més per raons de racionament que per garantir la qualitat de les llavors.

A partir del 1941 es va començar a regular la producció i comercialització de llavors. Entitats privades, a partir de concessions administratives d'una durada de dotze anys, i sota unes condicions establertes pel règim, multiplicaven les varietats obtingudes per l'Institut Nacional de Recerca Agronòmica, i també les que s'havien de comprar a l'estranger. Aquest era el sistema utilitzat per a les llavors hortícoles, farratgeres, industrials i patata de sembra. Per als cereals i les lleguminoses s'autoritzava la producció sota control oficial a particulars.

El control de la producció es feia per una ordre que reglamentava el comerç de llavors en què, entre altres aspectes, prohibia la venda de llavors a granel, autoritzava el comprador a prendre una mostra per ser analitzada pel servei oficial, i la inspecció i vigilància es feien través de les prefectures agronòmiques, a qui el Servei Central de Defensa contra Fraus dictava les normes.

El 1947 es creà l'Institut Nacional para la Producción de Semillas Selectas (INSS) per establir unes normes de control més efectiu en la producció i comerç de llavors. Al mateix temps, s'encarregà a l'Institut Nacional de Investigaciones Agronómicas el registre de varietats de plantes i la responsabilitat d'avaluar les varietats més adequades per les principals zones de cultiu,

FIGURA 2. *Primeres varietats de blat i ordi distribuïdes pel Servei de Terra Campa l'any 1933*

Blats selectes: Mentana, Austràlia núm. 1 o (Federation)?, Hatif Inoershle, Híbrid L. 4, Bordeus, Vilrbrin 29 i Zara Strampelli.

Blats corrents, però triats mecànicament: Montjuïc, blat blanc de la Segarra, Catalán de monte, Manitoba, Hard, Winter i Candéal.

Ordís per a cerveseria: C. 90-0.1331, Sarah, Hannchen i Isaria.

així com obtenir noves varietats i valorar la incorporació al registre de les noves varietats obtingudes per empreses i particulars.

L'any 1972 es publicà la llei de llavors a partir de la qual, i durant dotze anys, l'Instituto Nacional de Semillas y Plantas de Vivero (INSPV) va anar elaborant un seguit de reglaments que regulaven la producció, control, certificació i comercialització de llavors i planters dels diferents grups d'espècies vegetals.

L'any 1983 es traspasaren a la Generalitat de Catalunya totes les competències relatives al control i certificació de la producció de llavors i planters a Catalunya, excepte el Registre de Varietats Comercials i Protegides, que continuà depenent del Ministeri.

Amb aquests traspasos de competències, el Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) es responsabilitzà de les tasques de control i certificació de la producció de llavors i planters a través de la Secció de Llavors i Planters, i, a través de l'IRTA, continuà col·laborant amb l'INSPV en l'avaluació de noves varietats per a la seva inscripció al Registre de Varietats Comercials i Protegides i també per experimentar i recomanar varietats als pagesos de Catalunya.

Convé recordar a Catalunya que en aquella època es disposava de diferents entitats i organismes que treballaven en l'experimentació de noves varietats, com La Caixa i la seva obra agrícola, Mas Badia a la Tallada d'Empordà, Mas Bové a Reus, que començava a treballar en l'obtenció de noves varietats d'ametller, l'Estació Experimental de l'Ebre i l'Estació Experimental de Lleida, que, actualment, en col·laboració amb el sector de la fruita, porta a terme un projecte d'obtenció de noves varietats.

Amb la creació de la Secció de Llavors i Planters dins del Servei d'Agricultura del DARP es començà a treballar en l'organització d'un procés propi del control i certificació de les llavors i els planters i l'actualització del registre de les empreses del sector. Al mateix temps, també es treballà intensament col·laborant amb l'INSPV en l'adequació de tota la normativa a la reglamentació que sobre aquesta matèria té la Unió Europea.

Les tasques de la secció inclouen:

— La certificació de llavors de cereals (inclòs l'arròs), farratgeres, oleaginoses, amb controls de camp a les parcel·les de producció, presa de mostres de les partides (lots) per comercialitzar, anàlisi d'aquestes mostres pel que fa a la puresa i germinació al laboratori de llavors i en algunes espècies (cereals, horticòles, farratgeres), establiment de camps de postcontrol per fer comprovacions varietales.

— La certificació de planters de vinya, amb el control de les plantes mare (sanitari i varietal) i de la producció dels planters.

— La certificació de planters de fruita (fruita dolça, cítrics i olivera), amb el control de les plantes mare (sanitari i varietal) i de la producció dels plan-

Creu Bellera i Carles Folch

ters. A més de donar suport a la producció de planter certificat, també es duen a terme actuacions informatives sobre la producció de varietats protegides.

— La certificació de planters forestals de les espècies i híbrids reglamentats, destinats a repoblacions per a producció de fusta, restauracions en el medi natural i per a la producció de biomassa. El sector forestal és l'únic dels sectors regulats que Catalunya disposa amb competències plenes en el Registre de Materials de Base. Per aquesta raó s'ha participat molt activament en la caracterització, identificació i descripció de tots els materials que formen part de l'esmentat registre. També s'efectua el control de les llavors i planters produïts.

Aquesta és la feina que s'ha fet des de l'Administració catalana per regular la producció de llavors i planters i poder assegurar la qualitat d'aquests *inputs* bàsics per garantir la producció agrícola.

Però la veritable feina, la que té més importància i és imprescindible, és tot el que han fet les empreses del sector. Seguidament n'esmentem algunes empreses:

— Llavors Fitó, empresa centenària, amb orígens al Maresme, especialitzada en el camp de les llavors i en espècies hortícoles. Participa en projectes i empreses internacionals en l'obtenció de noves varietats, i ha construït un centre per a la utilització de biotecnologia de primera línia per aconseguir els seus objectius empresarials. També disposa de delegacions en diferents països.

— Llavors Batlle, empresa bicentenària, amb orígens al Maresme. Manté l'activitat en la producció de llavors de totes les espècies i té plantes de producció a diferents zones de l'Estat.

— Plavise, agrupació de planteristes de Lleida que va impulsar la producció de planter de fruïter certificat a Catalunya i va ser de les primeres a certificar portaempelts de fruïters a l'Estat espanyol a principis dels anys vuitanta. N'és un exemple l'agrupació de planters del sector, que va fer que la fructicultura catalana iniciés un canvi molt important en poder disposar de manera conjunta de material vegetal de qualitat.

— Certiplant, del grup NUFRI, que aposta fort per la producció de planters de fruïters certificats i posa a disposició dels fructicultors plantes de varietats protegides de primera fila amb garanties de sanitat i autenticitat.

— Grup Agromillora Catalana, que en el camp de planters de fruïters en poc més de vint-i-cinc anys és una referència mundial en la producció de planter d'olivera, i també en fruïters i vinya. Va ser dels primers planters de l'Estat espanyol a introduir la producció de planta *in vitro* a Catalunya a la meitat dels anys vuitanta. En planter de fruïter a ull adormit va innovar el procés de producció introduint la combinació de tecnologia industrial i TIC per assegurar-ne la traçabilitat de tota la producció.

També cal destacar l'Associació de Viveristes de Girona, que des de la meitat dels anys vuitanta va ser el catalitzador de la Federació d'Agricultors Viveristes de Catalunya, a més de ser l'entitat organitzadora de deu edicions del Saló de la Planta, Jardí i Complement, celebrat des de l'any 2000 a Girona, i que a partir del 2012 passa a ser el Fòrum Verd. També ha fomentat la introducció de noves espècies, que han introduït diversitat en les varietats del paisatge.

Finalment, fem una menció dels companys i companyes que han treballat des del 1983 en el Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, col·laborant en el sector:

Luciano Ochoa, Jaume Olivar, Jordi Guardia, Josep Porta, Creu Bellera, Imma Qui, Oscar Lanzaco, Montse Mateu, Carles Folch, Joan Sardà, Ramon Contreras, Manela González, Pilar Badia, Lluís Prieto, Blanca Masvidal, Pilar Pérez, Tere Elias, Joan Cercós, Pere Oromí, Luisa Ordás, Xavier Gastón, Hatem Rivadulla, Sònia Gómez, Vidal Guerrero, Núria Armengol, Valentí Marco, Xavier Ferrer, Víctor Cabús, Joan Porta, Rosa Bertomeu, Jaume Boixadera, Ramon Lluís Lletjòs i Jordi Peix.

Volem acabar aquesta comunicació apuntant alguns dels reptes de futur que els sectors de les llavors i els planters hauran d'afrontar.

- Participar en programes d'obtenció de noves varietats.
- Conscienciar els pagesos que les inversions en l'obtenció de noves varietats són importants i requereixen el retorn a través dels *royalties*.
- Estar atents a l'aparició de noves plagues i malalties de quarantena.
- Impulsar que s'estableixi una forma participativa de recuperar i catalogar autèntiques varietats tradicionals.

BIBLIOGRAFIA

- CUBERO, J. I. (2003). *Introducción a la mejora genética vegetal*. Mundi-Prensa.
- FERNÁNDEZ GOROSTIZA YSBERT, Martín J.; FERNÁNDEZ DE BOBADILLA Y FERNÁNDEZ DE BOBADILLA, Jesús (1999). «Semillas y plantas de vivero: 70 años de evolución (1929-1999)». *Agricultura: Revista Agropecuaria*, núm. 806, p. 744-766. <http://www.marm.es/ministerio/pags/biblioteca/revistas/pdf_Agri/Agri_1999_806_744_766.pdf>
- GIRALT, Emili (dir.); GARRABOU, Ramon (coord.). (2006). *Història agrària dels Països Catalans*. Vol. IV: *Segles XIX-XX*. Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació: Universitat de Barcelona: Universitat Jaume I: Universitat de Lleida: Universitat Pompeu Fabra: Universitat Rovira i Virgili: Universitat de València.
- SOLER I COLL, Josep M. (1935). *El Servei de Terra Campa i la cerealicultura catalana: tasca de la cerealicultura del Servei de Terra Campa de la*

Creu Bellera i Carles Folch

Mancomunitat de Catalunya. Arxius de l'Escola Superior d'Agricultura, 1935, vol. I, p. 311-339 i 341-477. <<http://hdl.handle.net/2099/10799>> <<http://upcommons.upc.edu/revistes/bistream/2099/10799/1/Article026.pdf>>